

Titel: Who dominates when? Asymmetrical patterns of influence among Dutch husbands and wives
Auteur: Michel J.P. van Berkel
Gegevens: Dissertatie Katholieke Universiteit Nijmegen 1997, 172 blz.
ISBN 90 9011048 8

In deze dissertatie staat de interessante vraag centraal: gegeven wederzijds afhankelijke 'levenskansen' binnen het huwelijk, worden vrouwen sterker beïnvloed door de sociale positie van hun man dan door hun eigen sociale positie?

Doel van de studie is inzicht te geven in de mate waarin mannelijke dominantie op een groot aantal gebieden binnen huwelijken de overhand heeft en in de mate waarin deze dominantie blijft bestaan in de loop van de tijd.

De algemene vraagstelling is geconcretiseerd in een vijftal onderzoeksvragen:

1. In hoeverre is de invloed van de sociale positie van een echtgenoot op de levenskansen van zijn vrouw sterker dan de invloed van de sociale positie van een echtgenote op de levenskansen van haar man? En is de invloed van de echtgenoot op zijn echtgenote zo sterk dat de levenskansen van echtgenotes minder beïnvloed worden door hun eigen sociale positie dan door de levenskansen van echtgenoten (mannelijke dominantie these)?
2. In hoeverre neemt (a) de relatieve invloed van de sociale positie van een echtgenoot op de levenskansen van zijn vrouw af in de loop van de tijd, terwijl (b) de relatieve invloed van de sociale positie van een echtgenote op de levenskansen van haar man toeneemt (feminiserings these)?
3. In hoeverre is (a) in huwelijken waar de sociale positie van de man die van zijn vrouw overstijgt de relatieve invloed van zijn positie op de levenskansen van zijn vrouw sterker dan in huwelijken waar de sociale positie van de vrouw hoger is; en (b) vice versa (status maximalisatie these)?
4. In hoeverre worden (a) vrouwen, op terreinen die belangrijke consequenties hebben voor het huwelijksleven, (nog steeds) meer beïnvloed door de positie van hun man dan op terreinen die vrij onbelangrijke consequenties hebben, en (b) vice versa (belang these)?
5. In hoeverre is (of wordt) de relatieve invloed van de sociale positie van de man alleen zwakker op die terreinen die - afgezien van verschillen in hulpbronnen - vrouwen relatief veel mogelijkheden geven om de uitkomst te beïnvloeden ('opportunities' these)?

"Levenskansen' of 'gebieden' worden gegroepeerd en onderscheiden in drie compartimenten: (a) stemgedrag, politieke oriëntatie en identificatie met sociale klasse; deze worden beschouwd als van betrekkelijk weinig belang voor het huwelijksleven; (b) cultureel gedrag (naar concerten, musea e.d. gaan) en de verdeling van onplezierige, huishoudelijke taken; deze worden samengenomen onder de noemer van 'van meer belang' en 'geen extra mogelijkheden voor vrouwen tot beïnvloeding'; (c) 'aantal kinderen', 'opleiding van de kinderen', en 'de verdeling van plezierige huishoudelijke taken'; deze worden beschouwd als 'van groot belang' en 'meer binnen de invloedssfeer van vrouwen'.

De sociale positie van beide partners wordt geoperationaliseerd aan de hand van hun beider beroepsniveau en hun beider opleidingsniveau.

De diversiteit van de uitkomsten - niet verwonderlijk gezien de vijf onderzoeksvragen - noodzaken tot een zekere selectie waarbij ik de drie 'compartimenten' zal volgen.

Voor wat betreft het eerste 'compartiment' (stemgedrag, links/rechts oriëntatie en klasse-

identificatie) blijkt ten aanzien van politieke oriëntatie bij vrouwen de eigen sociale klasse even sterk mee te wegen als de klasse van hun man. Bij mannen blijkt, nogal merkwaardig, bij de politieke oriëntatie een relatief sterke invloed uit te gaan van de sociale klasse van de vrouw. Anders liggen de zaken bij identificatie met sociale klasse: vrouwen baseren zich hierbij meer op de sociale klasse van hun man dan op hun eigen klasse. Interessant is dat dit bij parttime werkende vrouwen in sterkere mate het geval is dan bij full-time werkende vrouwen. Mannen laten zich hierbij vooral door hun eigen klasse leiden, ongeacht of zij nu part-time of fulltime werken, en ongeacht de klasse waartoe hun vrouw behoort.

Wat is de invloed van het relatieve opleidingsniveau op het culturele gedrag (compartiment 2)? Interessant is allereerst het effect van leeftijd: bij vrouwen heeft alleen in het oudste leeftijdscohort het opleidingsniveau van de man een sterkere invloed op haar culturele gedrag dan haar eigen opleidingsniveau. De invloed van de vrouw op het cultureel gedrag van de man blijkt echter geleidelijk te zijn toegenomen. De jongste cohorten vertonen dan ook meer symmetrie in cultureel gedrag. Voorts zou men verwachten dat de lager opgeleide partner zijn/haar status probeert te maximaliseren door zich aan te passen aan het cultureel gedrag van de hoger opgeleide partner. Het tegendeel blijkt echter het geval: personen die lager zijn opgeleid vertonen niet het cultureel gedrag van hun partner en de hoger opgeleiden lijken juist het patroon van hun lager opgeleide partner over te nemen.

Wat betreft de verdeling van huishoudelijk werk (compartimenten 2 en 3) komt ook uit dit onderzoek naar voren, dat de mannen zich in hun bijdrage vooral richten op de relatief prettige taken (boodschappen doen, afwassen, koken). Maar verandering lijkt op komst: onder jongere generaties blijkt, ongeacht de taaksoort, het mannelijk aandeel groter te zijn dan onder oudere generaties.

Interessant is hier, dat de opleiding van de man er weinig en de opleiding van de vrouw er relatief veel toe doet: als de vrouw een hoge opleiding heeft, zal de man een grotere bijdrage leveren, mits zijn opleiding niet veel lager is (want dan doet hij juist minder!). Hochschild (1989) vond eenzelfde samenhang en verklaarde dit met wat zij noemde "balancing the scales of power"

Tenslotte komen de relaties van de sociale positie van beide partners met huwelijksvruchtbaarheid en de opleiding van de kinderen (compartiment 3) aan de orde. Volgens de gangbare opvatting zou de opleiding van de vrouw hier domineren boven de opleiding van de man. Maar uit dit onderzoek komt juist het tegendeel naar voren! Kennelijk spelen - zowel ten aanzien van het aantal kinderen als de opleiding van de kinderen - bij vrouwen niet zozeer de eigen hulpbronnen, als wel de hulpbronnen van hun partner een rol. Is de man echter lager opgeleid dan zijn vrouwelijke partner, dan zijn het de hulpbronnen van de vrouw die kennelijk de doorslag geven.

Voor Huishoudstudies vind ik dit proefschrift o.a. van belang, omdat:

- * in tegenstelling tot de meeste andere studies op het terrein van taakverdeling in huishoudens - en van ongelijkheid tussen mannen en vrouwen - het huishouden eenheid van analyse is en niet individuen die tot verschillende huishoudens behoren.
- * het licht werpt op dominantie - in de zin van de mate waarin de eigen levenskansen afhankelijk zijn van de positie van de partner - en dit een interessant en nog weinig

onderzocht aspect van 'macht' is. Het is een vorm van macht die zich om zo te zeggen 'achter de rug' van de betrokkenen zelf afspeelt.

Maar er zijn ook kritische kanttekeningen te plaatsen.

* Zo is de selectie van 'aspecten' of 'gebieden' van levenskansen kennelijk op praktische gronden uitgevoerd, zoals de beschikbaarheid van data en de mogelijkheid om voldoende variatie te krijgen om te kunnen categoriseren. 'Weten' wordt zodoende ondergeschikt gemaakt aan 'meten'.

* De operationalisering van sommige belangrijke begrippen lijkt mij nogal willekeurig dus subjectief te zijn uitgevoerd. Zo blijft onduidelijk waarom bepaalde 'gebieden' meer of minder belangrijke consequenties hebben en waarom sommige 'gebieden' meer en andere gebieden juist minder "opportunities" tot beïnvloeding aan vrouwen bieden.

"Opportunities" - maar dan in meer praktische zin - kunnen wel degelijk van invloed zijn op het gedrag in huishoudens, zoals bijvoorbeeld het onderzoek van Pahl (1989) heeft laten zien ten aanzien van financieel beheer in huishoudens.

* Wat betreft de verdeling van huishoudelijke taken is het onderzoek van van Berkel beperkt gebleven tot 'routine taken'. Andere activiteiten zoals 'zorg voor de kinderen' (leuk om te doen voor beide partners) en 'incidenteel onderhoud' (leuk voor de man, althans volgens van Berkel) komen niet aan de orde, en zouden - ook volgens de auteur - zeker in volgend onderzoek moeten worden betrokken.

Literatuur

Hochschild, Arlie Russell & A. Machung *The Second Shift*. Avon Books New York, 1989.

Pahl, Jan, *Money and Marriage*. MacMillan Education Ltd. Houndmills etc. 1989.

Noot van de redactie

Over dit onderwerp zijn recent nog twee dissertaties verschenen, nl.:

Kluwer, E. S., *Marital conflict over division of labor: When partners become parents*. Print Partners Ipskamp Enschede, 1998, 163 p. ISBN 90 76269 03 3.

Vinne, H. van der, *Eerlijk is eerlijk: over de rechtvaardigheid van de taakverdeling binnen huishouden*. Tilburg University Press, Tilburg 1998, 204 p. ISBN 90 361 9609 4.

Paul Pennartz, *Huishoud- en Consumentenstudies*, Landbouwwuniversiteit Wageningen

Ter recensie aangeboden

Dongen, W. van, E. Vanhaute en K. Pauwels, *Het kostwinnersmodel voorbij?: naar een nieuw basismodel voor de arbeidsverdeling binnen de gezinnen*. Garant Leuven, 1998, 223 p., ISBN 90-5350-708-6.

Kloeze, J.W. te, K. de Hoog en M. v. Bergen, *Tussen vrijheid en gebondenheid.: een sociologisch onderzoek naar typologieën van gezins- en vrijetijd domeinen*. Garant Apeldoorn, 1996. 165 p., ISBN 90-5350-490-7.

Henkens, K. *Older workers in transition: Studies on early retirement decision in the Netherlands*. NIDI rapport nr. 53 Den Haag, 1998, 149 p., ISBN 90-70990-71-7